

Bankmálið.

Aftursvar til „Føroyatíðindi“.

Það er vert at geva gætur, hvussu „Føroyatíðindi“, reiðarablaðið, pengamannablaðið, svarar grein okkara her í blaðnum næstfórsta tírsdag.

Har eru tveir høvuðskeysar, sum „Føroyatíðindi“ melur ímillum og uttanum, annar er: „Útflendur banki sum dadda fyri Føroya banka“. Hin er „Fiskiskapbanki“ ella „Fiskimannabanki“. Hin fyrra kneysar roynir „Føroyatíðindi“ at binda um og hinum seinna roynir tað í loyndum og opinberliga at loysa av.

Áðalskóðan „Føroyatíðindi“ er tann, at hitt almenna og opinbera má einki ræði hava yvir og ongan tátt taka í vinnilivi og peningaveksli landsins.

Tíft skil verio latið heilskapad og helst so óheft sum moguligt uppi privatar hendur; so at ræsurar er friar og helst duldar og loyndur fyri ógóðajakstri hjá øllum teimum, sum hava passaliga elastiska samvitsku til tann „sportin“.

Sum sagt, viljin hjá „Føroyatíðindi“ er hin besti til at grunda, bygja og varðveita eitt hyperkapitalistisk samfund eftir besta amerikanska mynstri; men evnini svara — tibetur ikki til viljan.

Tað einasta sakliga í grein „Føroyatíðindi“ er umráðanin um antin vit Føroyingar eru mentir at finansiera okkara banka og vinnilivi sjálvir ella ikki. Vit hava sagt, at við halda tað vera moguligt. „Føroyatíðindi“ gomsar náðiliga eftir við fingrinum á nosini. „Ja, kan vi nu det!“ Hetta er ivaleyst so stóru heidur til okkara frá „Føroyatíðindi“ sum hugsast kann, og vit áttu at kent okkum heidraðan, men smátt í tað so víst, um vit fáa tað í lag. „Positurin“ hjá „Føroyatíðindi“ er so stuttligur, at vit ikki kunnu koma brosið, so fegin vit enn vilja.

„Føroyatíðindi“ trýr uppá Landmannsbankan enn, og til tess skal ein sterk trúgv, nærmast turktartrúgv; reiðarablaðið má fyrigeva okkum, vit hava hana ikki. Vit halda, at tað er Landmannsbankin ið hevur drigið pengar út av Føroyum og ikki umvent.

Hevur hesin húsagangsbanki ikki við teim teim 300.000 kr. hann setti í Føroyabanka vunnio einargrunfondtverreisor so stóran umframt aðrar fondir til trygging og ímótgongu av einum og øðrum óhappi sum hugsast kann at koma, fyri ikki at nevna tær stóru summur sum gingnar eru til lufabrevaútbyti og tantiemer, hesi mongu ár. At sami banki náðiliga hevur tilsteðja Føroyingum nakað av peningi útyvir tað hann lá omaná sum trygd móti ovurhánds høgari rentu, er tá einki at gabba av. — Føroya hanki hevur aldri stýðja sjóvinnuna so mikið, at hann hevur útsett seg fyri nakað stórvægis tað — og heldur hevur hann ikki litið nakað tap, ið vert er at nevna.

Var allur tann peningur sum inn er vunnin í Føroya banka, komin okkara vinnulivi til góðar sum driftskapitalur, sá øðrvísi út í landinum enn nú ger; men tað verður aldri tá aðrir finansiera.

Hevur hitt almenna yvirræði yvir bankanum kann har aftur ímóti ágóðin koma vinnulvinninum til góðar í landinum og tað er heri vit hava forðleilin

av at latað Løgtingið ráða yvir bankanum.

Føroya Banki skal sjálvsagt ikki, sum „Føroyatíðindi“ endiliga vil hava tað til, fáa ein Fiskaribanka til konkurent, men hann skal sjálvur vera Fiskaribanki, umframt at røkja annað bankastarv. Okkum tørvar ikki annan banka her, tað Løgtingið stjórnar Føroya Banka.

„Politik for sig, Bankvirksomhed for sig og Fiskeridrift for sig“, proklamerer „Føroyatíðindi“.

Hetta átti heimspekingurin í „Føroyatíðindi“ ivaleyst at lagt fingurin á nosina aðru ferð og sagt: „Kan det nu lade sig gøre?“

Man ikki allur politikkur, sum nakað dugur innast inni snúgva sær um peningamál og tað vil siga bankamál?

Man ikki eitt bankayrki, sum ikki stýðir seg við ein ella fleiri vinnuvegir vera deydómdóm framanundan? — Tað er tó ikki bankayrki við sínum skrivari í bókur, sum framleiðir virðini, sum gjøgnum bankan streyma. Uttan veksilvirkan millum bankar og vinnuliv, eru bæði vinnuliv og bankayrki deydómdóm í nútíðini. Hetta má „Føroyatíðindi“ tó duga at fata, tá tað hugsar seg um og leggur fingurin á nosina eina ferð enn.

Men tað er ivaleyst ikki meint rættuliga sum sagt hjá tí góða „Føroyatíðindi“. Etlánin er ikki, at hesi trý skulu virka hvørt sær; tí tað er heilt og aldeilis ómoguligt; men meiningin má vera — um hon annars er nøkur — tann, at samvirkanin skal ganga so undir heilum, at hin meingni maðurin ikki skal hava graml um at hon er til.

Er hetta meiningin, so skilja vit tað betur og so er „Føroyatíðindi“ á beinari leið sum reiðara- og peningamannablað, men tað má ársaka okkum, at vit vilja vera á aðrari leið og at vilja peika fólk á ta leið, sum „Føroyatíðindi“ er á, tí so kann fólk sjálvt velja og vraka.

F. S.

Ríkisdagstíðindi.

Leingi hava Føroyingar longest eftir at hoyra frá ríkisdegnum; men nú hevur ein, ið nevnr seg „Føringur“, skrivað grein í „Dimmu“ nr. 20.

Fólk meina, at hesin „Føringur“ er sjálvur fólkatingsmaðurin, og tað er trúligt, tí greinin er á dónskum máli, og orðið „Føringur“ er skeivt stavað. Ikki tí — fólkatingsmaðurin dugur føroyskt mál; men hví hann ikki vil skriva sít móður-mál, vita øll.

Innihaldið í greinini er lítið, og bevillingarnir, hann rósar av, eru enn minni.

At fólkatingsmaðurin hevur so lítið at skriva um sít ríkisdagsstarv, er meira harmiligt. Hann hevur jú rósar av øllum tí góða, hann vildi gera, t. d. „Føringur“ af den færøske Fiskerilæge.

„Føringur“ byrjar við at siga frá, at nú er hin føroyski fiskiflotin farin til Íslands. Jú, tíanverri — aftur einaferð eru teir baldi fiskimennirnir farnir við hesum gomlu útslitnu skipinum, og soleiðis fara teir nokk í mong ár enn, áðrenn nakað verður gjørt fyri at fáa teim nýggj og hóskandi skip; hettar sæst við einum hálvum eyga, tá ein lesur „Føringur“ grein ígjøgnum; har sigur hann, at fólkatingsmaðurin siktir á málið: „Om de færøske Sager kan siges, at vi sikkert

faar gennemført Fiskerilænsloven med de nye Bestemmelser sigtende til at muliggøre Fønyelsen af den færøske Fiskerilæge“. Ikki eru vit komin longur enn í hesi týðningarmiklu sak. — Gud náði sjómenn okkara fyri álitismenn, ið teir hava.

Nei, sannleikin er tann, at vit tova í sama stað, til socialismen er gjøgnumförd í Føroyum, so tað offentliga kann taka sær um reiggj.

Um veksakina sigur „Føringur“: „Den tidligere Under-søgelse vil blive gennemført, skønt det gaar langsomt, og derefter vil Arbejdet paabegyndes.“

Ikki eitt orð um nær, ið vegirnir kunna byrja — „derefter“ — aftaná sankta Nimmursdag? Ja, ja, spolt hevur ein altíð nokk av, men peningar eru altíð ovfáar — serliga til vegir og annan framburð her á landi.

Tann meingni maður spyr, harv teir báðir verkfrøðingarnir (ingeniørarnir) eru avblivnir, ið komu til Føroyar framman undan seinasta lögtingsvali. Summi siga, at teir skuldu bert vera her, meðan valið var, og síðan fóru teir av landinum og koma ikki aftur fyrr enn tá fólkatingsval verður. Hettar er tó lítið trúligt; tí valingeniørar havi eg aldri hoyrt nevndar fyrr; men eingin veit, hvat nýtt ið henda kann í okkara døgum, „mangt er forborgið“, segði Lúkkas sáli.

Koma verkfrøðingarnir aftur ein mánað framan undan næsta valið, kundi eg haft hug at spurt, hvørjar bygdir, ið tá verða so hepnar at fáa vitjan teirra. So víft eg havi hoyrt, vóru teir í tveimum bygdam framman undan seinasta vali. Skal tað ganga soleiðis við tey næstu valini, so hava flest øll núlvandi menniskjur og djór lagt eyguni saman, áðrenn tann seinasti vegurin er lagdur. So má „Føringur“ væl siga, „at det gaar langsomt“; so hevur hann rætt í nokrum av tí, hann skrivar — tíverri, —

„Føringur“ heldur, at einki hastar hjá sjálvstýrismonnum at fáa veg, teir vilja helst ongar vegir hava. „De Sogne, som ved Lagtingsvalget ensidig har udtalt sig for økonomisk Selvstyre for Færoerne, vil frabede sig deres Anlæg.“

Hann meinar, at tað er skomm fyri sjálvstýrismenn at taka móti statspeningi til vegir.

Eg havi tíðum hoyrt, at sambandsmenn hava gjørt svart til hvítt og hvítt til svart; men at teir skuldu fortelja fyri fólk, at eingin vil hava koyrvegir uttan sambandsmenn, tað er tó út av lagi.

Hovdu sambandsmenn haft arbeitt fyri at fáa koyrvegir, kundi vit haft koyrvegir um allar Føroyar nú. Sjálvstýrismenn hava allar tíðir arbeitt fyri at fáa koyrvegir, og nú vilja vit javnaðarmenn taka undur við teim í hesum máli. Og hví skulu vit ikki biðja statin hjálpa okkum við peningi, tá Danir nokta okkum at royna sjálvir at fáa okkum inntøkur.

Føroyingar, við sjálvum hr. Sámalsoni á odda, ætlaðu at fáa flag eitt eydnuspæl (lottari), ið geva skuldi miklan pening í Løgtingsins kassar; men Danir sýttu okkum hettar.

Nú hevur verið frammi um at fáa Føroya Banka gjordan til Føroya Nationalbanka. Kemur tað flag, fáa vit ráð at byggja vegir sjálvir; men eg óttist fyri, at einki tíft kemur flag.

Hvat er so nátturligari enn tað at vit Føroyingar krevja, at tann danski staturin rindar pen-

ing til okkara vinniliv, t. d. havnir, vegir, skip o. s. fr.

Føroyar eru vanrøktarar bæði á ein og annan hátt, og tí vóna vit, at okkara álitismenn gera, hvat teir kunna fyri at fáa landið á fótur aftur, og til tess tørvar okkum vegir, havnir nýggj skip o. s. fr.

Kunnu teir núverandi álitismenn ikki fremja hesar sakir, so gera teir beinast í at geva seg frá og lata aðrar sleppa framat.

Vegleysi.

Nina Bang.

Seinasta sunnudag komu boðini higar, at Nina Bang var deyð á ríkissjúkrahúsinum í Keypmannahavn, har hon tey seinastu árin fleiri ferðir hevur sòkt sær heilsuót og hvar hon nótt fyrri kortum aftur leitaði sær hjálp — fyri seinastu ferð.

Hon var av sonnum ein merkis-kvinna, mikil í kunneika, dugandi, arbeidisfór sum fá og við brennandi hug til tað virki, hon hevði givið seg til: starvið fyri rættferð, frælsi og framstig fyri øll tey, sum hava evnir og arbeidshug.

Hon var fodd í Keypmannahavn 6. oktober 1866 í eini slekt, har mest sum øll vóru afturhaldstólk. Hon tók students-prógvi í 1889, tók í 1894 prógvi sum mag. art. í søgu og var síðani í mong ár lærarinna í Keypmannahavn. Stutt eftir at hon hevði tikið universitets-prógvi sítt, giftist hon við Gustav Bang, dr. phil., sum tá stóð millum teir fremstu í danska javnaðarflokkinum. Hon varð skjótt ein stuðul „Socialdemokratens“, varð vald í aðalstjórn danska javnaðarflokksins, fekk setur í Keypmannahavnar býráði og á landstingi.

Aldri spardi hon seg. Hon tordi standa fyri skotum, og við ídni og eldhuga tók hon sín lut í stríðinum fyri betri livikvøir vinnumannin, fyri tey gomlu og sjúku. Tá var javnaðarflokkurin lítil og móttøðan hørð og beisk; tá skuldi diri til at stiga fram sum felagi í hesum, tá ikki bert vanvirda, men so hataðu flokki.

Logið var tað at hugsa sær, at henda kvinna, ið við so heitum hjartayli gav seg til stríðið fyri tey fáteku og veiku í verðini, var systir ein hin mest ágrýtna afturhaldspolitikkara, fólkatingsmannin H. O. Ellinger, professara.

Óføra arbeidisfór var hon og umframt alt tað nervandi almannavirkið, ið hon var uppi í, fekk hon eisini stundir til vísindaligt arbeiði. Hon hevur greitt úr hondum ein stóra

søguliga rannsókn um Oyrasundstollina, umframt bókur um Karl Marx, og um javnaðarflokkursluna í Danmark.

Tá ið javnaðarmenn tóku við ríkisstýrinum í Danmark, gjordist hon undirvísingarráðgjafi, og við fastari hond, við eldhugi og myndugleika fór hon undir tað torföra verk: at henda danskan skúlaskep inn á nýggjar, frílyndar leiðir. At tað mátti bresta saman millum hana og teir menn, ið staðið høvdu fyri borgum skúlaskepnum viðvíkjandi er sjálvsagt, men tað má vera sagt, at ikki bert í Danmark men eisini aðrastaðni er tað hendingur at fáa ein kensluráðgjafi so konan, frílyndan og samstundis so myndugsum hana.

Í fyrsta sýfti vildi hon fáa broytt læraraskúlar, fyri at fáa lærarum meiri kunneika og serliga broyta kensluna á læraraskúlanum á tann hátt, at næmingarnir verða uppvandir til sjálvstöðuligt virki, og ikki sum nú fáa eitt syndur av ifylla av deyðum lærdómi. Tíverri komu broytingarnar ikki í lag. Einans læraraháskúlan í Keypmannahavn fekk hon víkað um í stórum — men mátti uppliva at mangt av tí nýggja, hon hevði fingið har í lag, aftur varð avtikið av tí nú ráðandi ríkisstjórn.

Føroyar og føroyskur skúlaskep var henni nógv í huga. Um lærarakenslan í Danmark torvar ábøtur, so er uppfatur verri státt í Føroyum, og fegin vildi hon bota um viðurskiptini, men ikki er lætt at fáa skil á, tá meiriluti á lögtingi mælr ímóti, og einki kom tí burtur úr á fyrsta sinni. Hon gavst ikki kortini, og ætlan hennara var at leggja nýtt uppskot fram fyri lögtingi, men so fóru javnaðarmenn knappliga frá stýrinum, og teir, ið nú ráða fyri borgum, hava ikki enn sýnt hvørki hug til at bota um skúla-viðurskiptini í Føroyum, eisini heldur munu teir so væl sum hon skilja, hvat ið tað er, sum her mestur tørvar er á.

Almannakunnug er hennara stóða til Føroyskt sum kenslurein í realskúlanum, og um tað fer at eydnast at fáa bött um tað óskil, ið har enn er, so er tað henni fyrst og fremst fyri at takka.

Ungdómsskúlar í Føroyum hugsaði hon nógv um at fáa settar á stovn, og av hennara ávum læt ríkisstýrið prenta føroyska og danska lesibók til slíkar skúlar, (tann føroyska deildin greidd úr hondum av Jørgen Frantz Jacobsen), henda bók er — væl við alla — burtur beind av tí nútíðandi ríkisstjórn.

Við miklum takksemi eiga vit Føroyingar at minnst Nina Bang. Eingin Dani, sum enn hevur rátt fyri borgum, hevur sýnt okkum so nógv vælvild og dugað so væl at fata okkum sum hon. Og saknað verður hon á danska ríkisdegi, tá einaferð føroyskur skúlaskep kemur fram til broytingar.

Tórshavn, 27. mars 1928.

Richard Long.